

**Skjøtselsplan for Hafstad, Oppibakkekra (99/1),
Tingvoll kommune, Møre og Romsdal fylke.**

BIOREG AS

Rapport 2017:28

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: Finn Oldervik for Bioreg AS	ISBN-nr. 978-82-8215-349-2
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 468 18 174 E-post: deh@alumni.brown.edu	Oppdragsgjevar: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 30.10.2017
Referanse: Oldervik, F. G. & Utne, D. E. 2017. Skjøtselsplan for Hafstad, Oppibakkekra (99/1) i Tingvoll kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2017 : 28. ISBN; 978-82-8215-349-2.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for ein slåttemarkslokaltet, Oppibakkekra på garden Hafstad, (gnr 99/1), i Tingvoll kommune. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å ta vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtselsplan Slåttemark		

Figur 1. Foto 05.07.2017, Dena Esther Utne, Bioreg AS ©. Bildet viser lokaliteten frå nord mot sør. I bakgrunnen Hafstadvatnet

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Tingvoll; Hafstad, Oppibakkekra (99/1)	8
Ortofoto/kart	13
Bilete	13
Kjelder	16
Litteratur:	16
Munnlege kjelder:	16
Internett:	16
Vedlegg 1. Artsliste	17
Vedlegg 2. Definisjonar	18
Vedlegg 3. Vegleiing til skjøtelsplanskjema, B - spesiell del	20
Søkbare eigenskapar:	20
Områdebeskrivelse	20
Skjøtelsplan	21

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å taka vare på dei attverande slåttemarkane i Norge vart det teke initiativ til å laga dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld den aktuelle slåttemarkslokaliteten på Hafstad i Tingvoll (Oppibakkekra), så vart den oppsøkt og registrert på nytt med tanke på å laga skjøtselsplan den 5. juli 2017 av Finn Oldervik og Dena Utne, Bioreg AS etter oppdrag frå Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Også tidlegare eigar, Ole Anton Rekdal deltok ved befaringa. Slåttemarka har tidlegare vore kartlagd av Geir Gaarder (2003) og av Øystein Folden (2015). Det er sistnemnde som har avgrensa slåttemarka slik grensene er no. Lokaliteten har vore beita, men ikkje slått dei fleste åra i seinare tid.

Skildring av slåttemark: Med slåttemark meinast ei open eller svært spreidd tresett semi-naturleg eng med vegetasjon som er avhengig av tradisjonell slått, og som framleis er prega av dette. Slåttemark førekjem både i innmark og utmark. Kantsoner avhengig av slått er inkludert i typen.

Teknisk definisjon: Slåttemark inngår i T 32 (NiN 2.0) Semi-naturleg eng (tidlegare T4 Kulturmarks-eng i NiN 1.0) med grunnleggjande hevdform slått (Y1) og er vidare delt inn etter kalkinnhald (KA), hevdintensitet (HI) og uttørkingsfare (UF).

Vi har berre gjort små endringar i skildringa i Naturbase, då ho er bortimot heilt ny.

Denne slåttemarka er ein del av bnr. 1 på Hafstad, Oppibakk i Tingvoll kommune og ligg lengst sør i kommunen, berre om lag 2,3 km frå kommunegrensa mot Sunndal og om lag 12 km i luftline søraust for Tingvoll sentrum. Nærare bestemt ligg den tett ved grensa til Åkerfallet som er garden aust for Hafstad om lag 270 moh. Lokaliteten ligg i eit område med ganske mykje fulldyrka mark, men også med fleire slåttemarkslokalitetar.

Skjøtselsplanen for denne lokaliteten har som hovudoppgåve å taka vare på det opphavlege artsmangfaldet, og då ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med dagens siloslått. At lokaliteten vert slått også i framtida, er likevel den aller viktigaste føresetnaden for å oppretthalde dei verdiane som er registrert her!

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette ein takk til brukaren av den aktuelle slåttemarka, Stig Rekdal og tidlegare eigar Ole Anton Rekdal for velvilje når vi har ringt og bedt om opplysningar.

Mjosundet i Aure 31.10.2017

Tustna 31.10.2017

For Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Dena Esther Utne

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla kulturmarkseng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark, fordi dei inneheld vegetasjons-typar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeite-mark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjons-typen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppartar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskaps-element m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljå. Her finst mange raudlista beitemarksopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunnal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarker med fleire tørrrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Viktige lokalitetar finst m.a. i Urangsvåg, Bømlø, Gjuvsland og Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteeengene i fylket. Kystblåstjernedominerte slåttemarker finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrrenger med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkesøte. Det er registrert mange slåttemarker i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uviss. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarker. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gamalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

Ein bør nytte lett reiskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakkjetørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt høy, er bakkjetørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteeareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteeenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreing av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljossinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljossinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjørdurt vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljå eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider:<http://miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Tingvoll; Hafstad, Oppibakkekra (99/1).

SØKBARE EIGENSKAPAR (for Naturbase)						
Namn på lokaliteten Hafstad; Oppibakkekra			Kommune Tingvoll		Områdenr.	
ID i Naturbase BN00106193		Registrert i felt av: Finn Oldervik og Dena Utne			Dato:05.07.2017	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Gaarder, Geir. 15.06.2003 Folden, Ø. 05.10.2014, 27.06.2015 og 11.07.2015. Referanser: Gaarder, G. 2007. Verdifulle kulturlandskap i Tingvoll kommune. Miljøfaglig Utredning, rapport 2007:8. 71 s. + vedlegg Folden, Ø. 2015. Åkerfallet; Sandekra og Hafstad; Oppibakkekra i Tingvoll kommune. Rapport om to slåtteeenglokaliteter. Stig Rekdal, grunneier Ole Anton Rekdal, tidligere grunneier					Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovudnaturtype: Slåttemark D01			100 % andel		Utform.: Fattig slåtteeeng (D0126) 100 % andel (enkelte mindre parti kan truleg også reknast som rik slåtteeeng)	
Tilleggsnaturtypar: Ingen			Etter NiN 2.0: Intermediær eng med klart hevdpreg (T32-C-4), men med mindre innslag av svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20).			
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen						
Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (no):		Vegetasjonstypar:
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	Frisk fattigeng (G4) etter Fremstad (1997).
20 - 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
OMRÅDESKILDRING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)						
<p>INNLEIING</p> <p>Skildringa er skriven av Øystein Folden 24.11.2015. Etter oppdrag frå Fylkesmannen har Øystein Folden, for Folden grønt og plan, gjort ei undersøking av lokaliteten for å dokumentere at det er ei slåtteeeng som framleis har høg verdi. Lokaliteten har tidlegare vore ein del av BN00038390. Geir Gaarder registrerte den gamle lokaliteten 17.03.2007 etter notat frå ei undersøking i juni 2003, og skreiv då: Lokaliteten ligger rett på oversiden av vegen opp til gardsbruket Åkerfallet. Den omfattar flere rester av antatt gamle slåtteeenger, dels i mosaikk med ung lauvskog, og avgrensingen er litt diffus og trolig noe unøyaktig. Ein vel no å skilje ut den delen som er slåttemark som eigen lokalitet. Avgrensinga er mot vest noko skjønsmessig, og elles avgrensa etter kva ein meiner er mogleg å få tatt opp igjen slått på. Lokaliteten blei oppsøkt 05.10.2014. og deretter 27.06.2015 og 11.07.2015. 05.07.2017 vart lokaliteten oppsøkt av Finn</p>						

Oldervik og Dena Utne frå Bioreg AS med føremål å laga ei skjøtselsplan for lokaliteten.

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG:

Hafstad ligg heilt søraust i Tingvoll kommune, sørvendt i lia aust for Hafstadvatnet, kring 260 moh.. Lokaliteten ligg i mellomboreal vegetasjonssone (MB) og vegetasjonsseksjonen er O2, klart oseanisk seksjon. Mot vest er det eng som og har nokre naturengkvalitetar, men er betydeleg meir gjødselspåverka enn det avgrensa stykket. Elles er det no stort sett attgrodd slåttemark og naturbeitemark rundt lokaliteten, bortsett frå i nerkant der ein har vegen. Berggrunnen består av gneisar, uinndelt (hovudsakeleg deformerte djupbergartar av mellomproterozoisk alder, ca 1700 mill år), granittiske til granodiorittiske gneisar, banda eller sterkt migmatittiske gneisar. Lausmassekartet fortel om tjukk morene i området. (www.ngu.no).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Arealet utgjer ein del av innmarka på Hafstad, Oppigard. Arealet har lenge vore slått, og det er ingen tvil om at det er tale om slåttemark, sjølv om det er lenge sidan. Både kvitmaure, loppestorr og brudespore er klare indikatorar på noko baserikdom. Mykje av enga har difor eit intermediært preg med funn av einskilde litt kalkkrevjande artar (partivis ligg den difor også på grensa til rik slåtteeeng etter HB 13). Etter Fremstad (1997) sitt system kan den truleg best definerast som ein noko rik utforming av gulaks-engkveineng (G4). Etter NiN-systemet er det derimot heller snakk om ei intermediær eng, dvs hovudsakeleg intermediær eng med klart hevdpreg (T32-C-4), men med mindre innslag av svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20).

ARTSMANGFOLD

Det blei mellom anna funne blåklokke*, blåknapp*, brudespore* (1 individ), finnskjegg*, fjellaugnetrøyst*, gulaks*, harerug*, heimyrklegg*, kjertelaugnetrøyst*, kvitmaure*, prestekrage*, raudknapp*, smalkjempe*, småengkall*, tepperot* og tiriltunge*. Det ser ut til at artsmangfaldet har utlikna seg gjennom åra, sjølv om historia til ulike delar av teigen er svært forskjellig (Folden). I alt 16 KST-arter.

Ved besøket i 2017 vart følgjande artar notert: Augnetrøyst sp, bakkefrytyle*, bakkesoleie, bleikstorr, blåklokke*, blåknapp*, blåkoll, bringebær, brudespore* (Om lag 20 eks.), bråtestorr*, einstape (stadvis mykje, men mest utanføre lokaliteten), engfiol*, **engkvein**, engreverumpe, engsyre, firkantperikum, flekkmariland, fuglevikke, følblom, grov nattfiol*, **gulaks***, gråor, **harerug***, heiblåfjør*, heimyrklegg, hundegras, hundekjeks, kornstorr*, kvitkløver, loppestorr*, lækjeveronika*, løvetann sp., marikåpe sp., myrtistel, osp, prestekrage*, raudkløver, **raudknapp***, raudsvingel, rome, ryllik, røsslyng, skoggråurt, skogstorkenebb, slåttestorr, smalkjempe*, småengkall*, stjernestorr, storblåfjør*, stormarimjelle, sumpmaure, svartvier, sveve sp, sølvbunke, **tepperot***, timotei, tiriltunge*, tviskjeggveronika, vier sp., åkerstemorsblom. Om ein held saman KST-artane (KST står for kjenneteiknande artar, skiljeartar og tyngdepunktartar for semi-naturleg eng, og er merkte med ei stjerne. Artar med feit skrift er dominerande artar) som Folden påviste med dei som Oldervik og Utne registrerte, så vert det i alt 22 KST-arter.

BRUK, TILSTAND OG PÅVERKNAD

Historikk: Hafstad er nemnt i skriftlege kjelder så tidleg som 1386. Første oversikten over dyrehaldet på Hafstad var den i 1657. I alt var det då 5 hestar, 17 kyr, 12 kviger, 31 geiter og 34 sauer. Matrikkelutkastet frå 1723 fortel at dei sådde 10 tønner, 4 skjeeper med havre og avla 42 tønner, avla 85 lass med høy. Buskapen i 1723 var 3 hestar, 13 kyr, 14 ungnaut og 48 småfe. Som ein ser var buskapen betydeleg mindre i 1723 enn i 1657. Kanskje var mindre av garden i bruk? Det var inga sæter og ingen husmann den gongen, men det var ei kvern som to av bøndene brukte ilag. Det var gode beiter på

garden og skog nok til ved (Hyldbakk 1965). I 1875 var det 2 hestar, 2 oksar, 14 kyr, 2 ungnaut og 32 sauer på garden (2 bruk), og det blei avla noko korn (Litt bygg, men mest havre) og potet.

Nyare bruk: Denne lokaliteten er samansett av tre delar. Ein del er resten av ein tidlegare slåttemarkslokalitet der mesteparten har grodd igjen. Mot skogkanten nærare gardsbruket (nordvestdelen) er det ein del som har vore beitepusa fleire rundar. Her er det litt kantsoneeffekt både mot skogen og den gamle slåttemarksteigen. Det er noko gjødslingseffekt på denne biten. Den nedre delen nærast vegen til Åkerfallet er ein bit som blei prøvd dyrka før 1971, men mislukkast. Dette er ganske skrinne mark der grasdekket ikkje blei så tjukt, men høvde godt for flyktningar frå resten av arealet då det grodde igjen. (Kjelde: pers meld Ole Anton Rekdal).

Situasjonen i dag: Den vestre øvste delen er beitepusa fleire gonger, seinast i 2014. Skogen trenger seg litt på frå aust og nord. Det har vore beita noko på lokaliteten med sau vår og haust, men ikkje dei siste par åra (Ole Anton Rekdal, pers. med.). Lokaliteten er difor prega av ein skjøtsel som ikkje har vore optimal dei siste åra. Lauvtrerenningane kan truleg takast med slåmaskin om ein får det gjort i 2016. Det går kraftliner av ulike slag over/kring lokaliteten. Det går ein sti over lokaliteten til ei hytte som ligg på oversida som det blir slått langs. For det meste er artsmangfaldet innanfor lokaliteten ganske jamt fordelt, og enga er dominert av naturlege ikkje innsådde artar. Lokaliteten er ikkje slått på ei stund, og ber preg av dette.

FRAMANDE ARTAR

Nyseryllik finst. Langs vegen opp til Åkerfallet står det mykje hagelupin, så ein må rekne med påverknad utanfrå lokaliteten. Elles er det planta gran i området.

SKJØTSEL OG OMSYN

Ei slåtteeng som denne må slåast seint kvart år og avlinga må bli fjerna. Etterbeiting vil normalt vere positivt om det ikkje fører til vesentlege trakkskader. Fysiske inngrep, gjødsling (også i form av tilleggsforing eller beitepussing) og sprøyting vil kunne øydelegge verdiane svært fort. Det er også viktig å hindre osp og andre lauvtre-renningar i å spreia seg. Lokaliteten må ikkje pløyast, grøftast, sprøytast eller gjødslast.

DEL AV HEILSKAPLEG LANDSKAP

Lokaliteten er ein rest av eit småskalajordbruk. I lia finst det fleire kulturmarksareal, dei fleste prega av gjødsling, men også fleire lokalitetar som har verdi som slåttemark og naturbeitemark.

VERDIVURDERING:

Etter verdissetingsmatrisa i faktaarket frå nov, 2014 er det 6 kriterium som skal vurderast i samband med verdissetinga. Det er 1) Storleik, 2) Typevariasjon, 3) Artsmangfald, 4) Tilstand, 5) Påverknad, 6) Landskapsøkologi. Arealet for denne lokaliteten er over 1 daa (om lag 6,1 daa) og dette gjev høg vekt. Kriterium nr. 2, typevariasjon gjev låg vekt i og med at det her berre er snakk om ein grunntype i NiN. Kva gjeld kriterium nr. 3, artsmangfald, så er det til saman i 2015 og 2017 tald 22 KST-artar, noko som tilsvarar middels vekt (Raudlisteartar er ikkje påvist på denne lokaliteten). Sidan det er litt attgroing å spora, særleg ut mot kantane på det avgrensa arealet, så gjev kriterium nr. 4, tilstand middels vekt og det same gjer kriterium nr. 5 sidan lokaliteten nettopp har vore i aktivt bruk. Kriterium nr. 6. landskapsøkologi, gjev høg vekt da lokaliteten må seiast å vera del av eit heilskapleg landskap, Samla sett så er dette ein ganske sterk B-lokalitet og det er viktig å vidareføra ein optimal slåtteskjøtsel på heile lokaliteten. Manglar: Det bør vere eit potensial for funn av beitemarksopp på den beste delen av denne lokaliteten. Om verdien skal oppretthaldast eller betrast, så er ein avhengig av at slåtteskjøtselen vert teke opp igjen.

SKJØTSELSPLAN				
DATO skjøtselsplan: 31.10.2016		UTFORMA AV: Finn Gunnar Oldervik og Dena Utne		FIRMA: Bioreg AS
UTM 32N 6966630 467205	Gnr/bnr. 99/1	AREAL (nåværende): 1,4 daa	AREAL etter evt.restaurering:-	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Namn: Stig Rekdal, noverande brukar og Ole Anton Rekdal, tidligere eigar og brukar. Fleire telefonintervju hausten 2016 og 2017.			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer). Telefonisk kontakt ved ulike høve.	
MÅL:				
Hovudmål for lokaliteten:				
<ul style="list-style-type: none"> - Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. B-verdien på lokaliteten skal oppretthaldast ved at populasjonar av ev raudlista artar av beitemarkssopp og karakterartar av kulturmarkseingplantar (KST-artar) skal haldast på same nivå som i dag, eller aukast. (For liste over karakterartar, sjå artslista i vedlegg 1!) - Det er også eit mål at den typiske jamne slåttemarkstrukturen vert teke vare på der han framleis finst og/eller vert forbetra. Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt. - Slåttemarka skal ikkje gjødslast, sprøytast, grøftast eller pløyast. Det bør heller ikkje brukast beitepussar. - Det skal ikkje nyttast tung traktorreiskap på lokaliteten. Til slått bør ein nytta tohjulsslåmaskin og/eller lå. 				
Delmål for lokaliteten:				
<ul style="list-style-type: none"> - Behov for rydding av lauvtrerenningar langs kantane i nord og aust, samt noko tynning i kantskogen i nord og aust. Dette for å unngå utskugging av vegetasjonen i slåttemarka. - Eventuell transport med traktor må gjerast på frossen mark, eller helst utanfor lokaliteten. 				
Tilstandsmål artar:				
<ul style="list-style-type: none"> - Artsmangfaldet i slåttemarka skal oppretthaldast eller helst aukast jfr. artslista i vedlegg 1. - Populasjonar av artane i lista over KST-artar skal oppretthaldast eller helst aukast (Sjå artslista for lokaliteten i vedlegg 1!) - Populasjonar av eventuelle raudlisteartar av beitemarkssopp eller frå andre artsgrupper som kan dukke opp skal oppretthaldast eller helst utvidast. 				
Mål for nedkjemping av problemarter/gjengroing:				
<ul style="list-style-type: none"> - Ingen problemartar utanom einstape. Den bør bekjempast enten ved delvis knekka stilken med ein kjepp eller bryta den med fingrane. 				
Tiltak:				
<ul style="list-style-type: none"> - Årleg slått ikkje før 15.07. og helst innan 15.08., tørking av graset enten på bakken eller i hesje i minst to dagar og fjerning av høyet. - Tynning av kantskog som nemnd over. Her er det ikkje snakk om så store mengder, så det meste kan takast ut i løpet av dei to første åra. Kvisten må fjernast frå lokaliteten. Om denne 				

vert brend (NB! Sjekk lokale brannforskrifter!), så skal dette gjerast på fast bål plass utanfor lokaliteten, gjerne ned mot vegen.			
AKTUELLE TILTAK: Generelle tiltak: Årlig slått ikkje før 15.07., og helst innan 15.08., tørking av graset minst to dager og fjerning av høyet Aktuelle restaureringstiltak, utover dei generelle: Rydding av skog og lauvtrerenningar i nord og aust. Kvisten må også fjernast frå området Aktuelle årlege skjøtselstiltak, utover dei generelle: Tiltak for å verta kvitt einstape	Prioritering (år)	Kostnad	Kontroll: (Dato) Haust
	Årlig	1,4 daa à kr 2000,- = kr.2800.-	
	2016, 2018	1 dagsverk kvart av åra.= kr. 2500 pr. år	
	Årleg	1/2 dagsverk kvart år = kr 1250,- pr. år	
UTSTYRSBEHOV: Tohjuls slåmaskin, ryddesag, ljå, høygaffel, rive, presenning, motorsag, øks			
OPPFØLGING: Skjøtselplanen skal evaluerast innan, 5 år: Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Beitemarksopp er lite undersøkt.			
Tilskot søkt år:		Søkt til:	
Tilskot tildelt år:		Tildelt frå:	
Skjøtelsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtselplanen.			

Ortofoto/kart

Figur 2. Ortofotoet er henta frå Gislink. Lokaliteten er innlagt med raud omraming på flyfoto frå 2012. (Folden)

Bilete

Figur 3. Øvste delen av lokaliteten sett frå søraust mot vest. Foto; Dena Esther Utne, Bioreg AS © 05.07.2017.

Figur 4. Dette bildet er tatt oppe ved skogkanten i nord i retning vest. Som ein ser er det behov for både rydding og tynning av skogen her. Foto; Dena Esther Utne, Bioreg AS © 05.07.2017.

Figur 5. Dette bildet er tatt i austkanten av lokaliteten frå sør mot nord. Ein ser at det også her er behov for noko rydding av krattskog og fjerning av renningar. Foto; Dena Esther Utne, Bioreg AS © 05.07.2017.

Figur 6. Opp mot telefonlinja (Tillegget oppe til høyre på avgrensinga) vart det registrert om lag 20 eksemplar av brudespore. Dette er ei vakker orkide og den indikerer også at det er litt baserikt her. I bakgrunnen veks det mykje tepperot som ein ser. Foto; Dena Esther Utne, Bioreg AS © 05.07.2017.

Kjelder

Litteratur:

Miljødirektoratet. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Ny revidert utgave av DN-håndbok 1999-13 (under revisjon).

Folden, Ø. 2015. Åkerfallet; Sandekra og Hafstad; Oppibakkekra i Tingvoll kommune Rapport om to slåtteeenglokaliteter.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Munnlege kjelder:

Stig Roar Rekdal, Brukar. Tlf.: 416 17 727 E-post; sr72rekdal@gmail.com

Ole Anton Rekdal, Tidlegare brukar. Tlf. 962 20 931. E-post;

Internett:

Dato	Nettstad
03.10.17	Miljødirektoratet, Naturbase
03.10.17	Artsdatabanken, Raudlista, Artskart og NiN

Vedlegg 1. Artsliste

Artsliste for slåttemarkslokaliteten Oppigardsekra, Hafstad i Tingvoll kommune.

KST-arter er merka med stjerne, medan mengdearter er merka med feit skrift

Av plantar vart det den 5. juli 2017 påvist:

Karplantar:

Augnetrøyst sp, bakkefrytle*, bakkesoleie, bleikstorr, blåklokke*, blåknapp*, blåkoll, bringebær, brudespore* (Om lag 20 eks.), bråtestorr*, einstape (stadvis mykje), engfiol*, **engkvein**, engreverumpe, engsyre, firkantperikum, flekkmariland, fuglevikke, følblom, grov nattfiol*, **gulaks***, gråor, **harerug***, heiblåfjør*, heimyrklegg, hundegras, hundekjeks, kornstorr*, kvitkløver, loppestorr*, lækjeveronika*, løvetann sp., marikåpe sp., myrtistel, osp, prestekrage*, raudkløver, **raudknapp***, raudsvingel, rome, ryllik, røsslyng, skoggråurt*, skogstorkenebb, slåttestorr, smalkjempe*, småengkall*, stjernestorr, storblåfjør*, stormarimjelle, sumpmaure, svartvier, sveve sp, sølvbunke, **tepperot***, timotei, tiriltunge*, tveskjeggveronika, vier sp., åkerstemorsblom.

I alt vart det registrert 21 KST-arter ved det siste besøket.

Vedlegg 2. Definisjonar

Under er ei enkel forklaring på nokre omgrep bruka i skjøtelsplanane.

Karakterartar vil i desse skjøtelsplanane seia planteartar som karakteriserer kulturmarkseng. Tidlegare vart desse artane ofte kalla naturengplantar og/eller seterartar. I mangel på noko betre viser vi til fylgjande rapport: John Bjarne Jordal og Geir Gaarder: Biologiske undersøkelser i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1994. Planter og sopp i naturbeitemarker og naturenger. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruks-avdelingen, rapport nr. 2 - 95. ISSN 0906-0363. ISBN 82-91585-01-6. Tabellen over kulturmarksengplanter (naturengplanter) hadde nok hatt behov for ein revisjon der artsutvalet blir gjort meir spesifikt for de ulike utformingane av kulturmarkseng.

Ved å følgje denne linken kan en lasta ned rapporten til Jordal & Gaarder frå 1995. Lista står på side 15 ff i rapporten; <http://www.jbjordal.no/publikasjoner/MR1994.pdf>.

Kulturmarksengarter: Engplantar med relativt låg toleranse for attgroing og gjødsling. Oftast er dei relativt lågvaksne og krev mykje ljøs, difor blir dei ofte skugga ut av meir høgvaksne og nitrofile artar, dvs. artar som trives best på godt gjødsla mark. «Naturengplantane» er utsette i dagens kulturlandskap fordi områda der de trivst, stadig blir mindre vanlege (Jorddal og Gaarder, 1995).

I samband med utarbeiding av kartleggingssystemet **Natur i Noreg**, også kjend som NiN, er det utarbeidd lister over artar knytt til ulike naturtypar (generaliserte artslistedatasett) som mellom anna semi-naturleg eng (T 32). Desse datasetta er i sin tur brukte som grunnlag for inndeling av hovudtypen T 32 i grunntypar. I T 32 finst det i dag 21 grunntypar.

For å forstå denne inndelinga, må ein først vete kva for LKM (Lokale Komplekse Miljøvariablar) som dannar grunnlaget for naturtypen semi-naturleg eng. Desse er også omtala som gradientar. Dette er;

- Hevdintensitet (HI), som vil seie kor tydelege prega av hevd eit område er. Denne skalaen strekkjer seg heilt frå område med svært svak hevd (trinn a), som ofte tilsvarar beita skogsmark, og opp til svært intensivt hevdpreg (trinn j), som tilsvarar fulldyrka jordbruksmark
- Kalkinnhald (KA), som seier noko om kor baserikt eit område er. Skalaen strekkjer seg frå trinn a, som er svært kalkfattig, med få eller ingen basekrevjande artar, og opp til trinn i som er svært kalkrikt med mange ekstremt basekrevjande artar.
- Uttørkingsfare (UF), som seier noko om fuktigheita i marka. Denne går frå trinn a, som er frisk mark, til ekstremt tørkeutsett mark (trinn h).

For ytterlegare utgreiing om semi-naturleg eng etter NiN, sjå Artsdatabanken sine heimesider: <http://data.artsdatabanken.no/Pages/171950>.

Ytterlegare utgreiing om artsomgrepa i NiN 2.0 er gitt i vegleiar for Dokumentasjon av NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1 : 5000. Denne, saman med utgreiing om kartlegging etter NiN, og artikkel om korleis ulike artar fordeler seg langs viktige LKM mellom anna i semi-naturleg eng, finst på Artsdatabanken sine nettsider;

<http://data.artsdatabanken.no/KartleggingNiN>.

NB! Artiklane på Artsdatabanken sine heimesider vert oppdaterte med jamne mellomrom.

I NiN opererer ein elles med fleire uttrykk for å karakterisere artsmangfald, og korleis artane fordeler seg langs gradientane omtala ovanfor (KA, HI og UF), innanfor dei ulike grunntypene. Samla er dei artane som kan vere med å identifisere ein naturtype, i dette tilfellet semi-naturleg eng (T32), kalla for diagnostiske artar.

Skiljeartar (s) er artar som har høgare dekning/frekvens i ein av to typar som vert samanlikna. Under denne kategorien opererer ein med fleire uttrykk som

- relativ skiljeart - art som normalt har høgare dekning/frekvens i ein av to typar som vert samanlikna, men som førekjem i begge typene.
- svak relativ skiljeart (s^-)
- sterk relativ skiljeart (s^+)
- absolutt skiljeart (s^*) - art som normalt berre førekjem i ein av to typar som vert samanlikna

Eksempelvis er tyttebær rekna som ein sterk skiljeart mellom HI trinn b, og c, som tyder at tyttebæra går ut når hevdten vert for intens, som hardt beitetykk eller slått. Skogstorkenebb er rekna som sterk skiljeart mellom kalkfattig og intermediær eng, mellom KA c og d.

Tyngdepunktartar (t) er artar som har høgare frekvens og dekning i ein type (hovudtype eller grunntype) enn i eit samanliknbart utval av typar (eks andre hovudtypar i same hovudtypegruppe eller andre grunntypar som høyrer til same hovudtype). Eks. beitemarksopp er rekna som tyngdepunktartar i hovudtypen semi-naturleg eng, og som tyngdepunktartar langs gradienten hevdintensitet (HI) på trinna c og d – som tilsvarar klart hevdpreg. Som kjent forsvinn dei fleste av desse artane om området over lang tid får gro att med skog, eller om ein over lang tid gjødsalar med kunstgjødsel. Begge desse tilfella er eksempel på sterk endring i hevdintensitet (HI).

Mengdeartar (m) er artar med større dekning eller biomasseandel enn 1/8 i eit utval av enkeltobservasjonseiningar. Dette vil i praksis seie ein art som førekjem med 1/8 dekning eller biomasseandel innanfor eit representativt utval av 100 m²-ruter innanfor artens utbreiingsområde, eller innanfor eit representativt utval at 100 m²-ruter i heile Noreg, dersom arten førekjem i heile landet.

Vanleg er ein art med frekvens større enn 1/8 i eit utval av enkeltobservasjonseiningar. Dette vil i praksis seie ein art som har ein frekvens større enn 1/8 innanfor eit representativt utval at 100m²-ruter innanfor artens utbreiingsområde, eller innanfor eit representativt utval at 100m²-ruter i heile Noreg, dersom arten førekjem i heile landet.

Konstant art er ein art med frekvens større enn 4/5 i eit utval av enkeltobservasjonseiningar. Dette vil i praksis seie ein art som har ein frekvens større enn 4/5 innanfor eit representativt utval at 100 m²-ruter innanfor artens utbreiingsområde, eller innanfor eit representativt utval at 100 m²-ruter i heile Noreg, dersom arten førekjem i heile landet.

Vedlegg 3. Vegleing til skjøtselsplanskjema, B - spesiell del

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplan) og Skjøtselsplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivingsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

IID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtsels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtselsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi

her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men gras er igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfthing og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvinningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- **Skjøtsel og hensyn:** Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- **Del av helhetlig landskap:** Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- **Verdibegrunnelse (Obligatorisk):** A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) eng er i forfall.
- **Merknad:** Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet, **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle.* Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstørsbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.

Historie og notater

1950 sluttet med ljåslått

Det var en mur etter husmannsplass.

De prøvde å dyrke opp.

Plass hvor de ryddet med Roundup.

Artslista

Gulaks, harerug, blåkoll, blåklokke, flekkmarihand, starr,

Heiblåfjør.

Nattfiol (Finn tror det er grov).

Mengdearter tepperot og harerug.

Marikåpe sp.

Ryllik.

Engfrytle, smalkjempe, kornstarr, tiriltunge, myrtistel, firkantperikum, rødkløver, marimjelle,

engkall (tror stor), sølvbunke, vier - flere arter.

Sumpmaure, småengkall, engsyre, engsoleie, ganske mye smalkjempe. heimyrklegg.

Storblåfjør, løppestarr (litt kalkkrevende), middelsrik.

Gråor, røsslyng, fuglevikke, brudespore (Finn sa at han er temmelig sikkert. Dena sjekket floraen og er enig.)

Skogstorkenebb. Mengdeart flekkmarihand, grov nattfiol. legeveronika, prestekrage, rødknapp. øyentrøst, skoggråurt. rødsvingel. fuglevikke.

Mye marimjelle, hundegras, sannsynligvis føllblom, ryllik, massevis av legeveronika, stemorsblomst

Sannsynligvis engreverumpe

Timotei, hundekjeks, løvetann, kvitkløver, Rosa sp. (nypebuske)

(Plass hvor de ryddet med Roundup.)

Stjernestarr (en fattigmyrsart).

Bleikstarr, bråtestarr, slåtestarr.

Kratt langs nord-kanten på østsida og i midten av nord-kanten, inkludert små furu. Mye einstape litt lengre oppe i bakken.

I posen og identifiserte av Dena: engfiol. Det er ca. 35

cm. Lengre enn hva flora sier, med

internett sier opp til 40 cm. Finn er enig.

Etterarbeid: svartvier, timotei, vanlig føllblom, hundegras, stormarimjelle, rome, rødknapp, småengkall, øyentrøst sp.